

POTEPUŠKI OKRUŠKI

»Ta vodnik pa ne bo tako punčkast, kakor je bil prvi,« mi je dejal založnik, ko sem mu poslala prve zgodbe. Res je: v njem se sučejo vitezi (in kjer so vitezi, je takoj mečevanje, tudi sekanje glav in podobne moške reči), jezdijo Turki, prežijo razbojniki, ljudem pijejo kri krvoločni in krivični graščaki, srečamo celo hunskega vladarja Atilo, ki so mu zaradi krutosti rekli »bič božji« ... Medtem ko v prvi knjigi Pravljične poti Slovenije raziskujem dobrohotni in vilinski svet narave, me je v drugi knjigi zanimala predvsem kulturna dediščina, sledi človeške zgodovine in kulture. In kjer je človek, so vedno spori, spopadi in vojne ..., pa tudi veliko izjemnih dejanj, dosežkov ter veličastnih stvaritev.

Vendar z vodnikom še daleč nisem imela v mislih zgodovinskega učbenika. Čeprav poskušam zajeti raznolikost slovenskih pokrajin, kulturne dediščine in zgodovinskih obdobij, pa tega ne počnem z doslednostjo in strogostjo učbenika. Mesto v Pravljičnih poteh v zgodovino so našli tisti kraji, tiste znamenitosti, ki so pritegnile mojo pozornost bodisi z ljudsko pripovedjo, ki se je spletla okoli njih in se po čudežni pripovedovalski verigi ohranila do danes, ali zaradi izjemnosti kraja samega, ki sem mu nato poiskala ustrezno slovensko ljudsko pravljično ali pripovedko.

Najlažje je bilo z gradovi, ker je v njih nekaj neustavljivo čarobnega, cesar ne moreta izničiti ne modernizacija ne hitrost vsakdanjika. Hkrati jih je pri nas na pretek in skoraj vsi so dobro založeni z zgodbami. Ob pisanju knjige sem naletela celo na podatek, da je na območju vzhodne Slovenije (Maribor, Ptuj, Murska Sobota, Velenje, Slovenj Gradec, Novo mesto) največ gradov na kvadratni kilometer na svetu! Neverjetno, kajne?

Gradove obožujem v vseh oblikah. Ruševine, ki dajejo zgolj slutiti nekdanjo veličino, se mi zdijo ravno tako privlačne kot lepo obnovljena in urejena grajska poslopja. V enem od redkih slovenskih gradov, ki so spremenjeni v hotel, pišem tudi te uvodne besede. Po 50 prehojenih poteh (nekaterih tudi po večkrat), stokrat predelanih in naokrog obrnjenih besedilih, po več kot treh letih dela sem se za en sam dan zatekla na Mokrice. Za debelimi grajskimi zidovi, kjer v trenutku potihne vrvež vsakdanjika, lažje razmišljam o opravljenem početju. Skozi okno zrem na veliko arkadno dvorišče, na katerem kraljuje kamnit vodnjak. Pred gradom je čudovit angleški park z drevesi častljivih obsegov in višin, tako prijetnih na dotik ... To je eden tistih koticov – ob pisanju vodnika sem jih odkrila zares veliko –, ob katerih začutiš preprosto skladnost in globoko vez človeške ustvarjalnosti ter narave. Pri gradovih mi je poleg grajskih zgodb in okoliških parkov ljubo tudi to, da so pogosto postavljeni na razglednih vzpetinah, torej se je potrebno do njih malo sprehoditi – za kar smo največkrat nagrajani z gosposkimi razgledi!

Razgledi pa so značilni tudi za gradišča, utrjena prazgodovinska naselja. Ljubezen do teh kupov kamenja in skromnih zidov – kaj več od njih ni ostalo – je veliko težje razumsko pojasniti kot ljubezen do gradov. A meni šepetajo še starejšo zgodbo kot gradovi; še bolj so oddaljena v našem zgodovinskem spominu, zato so vsi drobci, ki jih o njih prinašajo ljudske pripovedi, toliko bolj dragoceni. To kamenje, ti skromni tlorisni obris starodavnih gradenj ali zaraščene in le slutene terase naselij nosijo v sebi nekaj nerazložljivo magičnega. Tu kamen ni zgolj kamen. Je dotik daljnih ljudstev, neznanih ljudi, njihovih življenj in verovanj, ki so nekako vtkana tudi v nas in v našo sedanost. Podobno bi lahko rekli za rimskodobne spomenike in mitreje, starodavna svetišča, posvečena bogu Mitri, pa tudi za največjo skrivnost med skrivnostmi te knjige – Kamen iz Krkavč.

Med bolj vsakdanje, pa nič manj atraktivne ostanke minulih časov sodijo popotovanja do mlinov. Z velikim veseljem sem jih iskala in obiskovala v njihovem slikovitem okolju, kjer jih obkroža šumenje potokov in mlinščic, ob katerih vse vrvi od življenja. Ker so mlini pogosto zapuščeni in propadajo, je veselje ob ohranjenem ali obnovljenem mlinu, kjer se vrtijo mlinska kolesa in igrivo vrtinčijo vodo, nekaj izjemnega. Tako kot je vznemirljivo ugledati edini še delujoči vetrni mlin pri nas.

Kjer je človek, so tudi veličastne stvaritve. V tej knjigi smo priča izjemni likovni govorici desetih slovenskih ilustratorjev: Suzi Bricelj, Mojce Cerjak, Milana Eriča, Jelke Godec Schmidt, Ančke Gošnik Godec, Maše Kozjek, Polone Lovšin, Marjana Mančka, Matjaža Schmidta in Gorazda Vahna. Vsak s svojim prepoznavnim pristopom oživlja ljudske pripovedi in jih dopolnjuje. In tako kot so za pravljični del knjige pomembne ilustracije, so za vodniški del ključne fotografije, ki nas s svojo kakovostjo zapeljejo v resnično okolje. Sočasen preplet obeh govoric daje vodniku dragoceno slikovno podobo, ki stvarno odraža tudi bogastvo naše kulturne dediščine in lepoto naših krajev.

Če bi vam za konec kot avtorica ali kot mati male Klare (ki je z menoj prehodila marsikatero pot v knjigi) morala dati kak »pameten« nasvet, bi bil ta zelo preprost: pojdite ven in začutite opisane kraje. Nikar se ne trudite, da bi si zapomnili vsa zgodovinska dejstva in še posebej z njimi ne silite otrok. Raziskujte, čudite se malenkostim. Igrajte se, kjer se vam za hoče in zapojte kakšno pesem. Berite in pripovedujte zgodbe, pa prikrojite jih, če je potrebno! Predvsem pa ... preživite pravljično lep dan po svoje.

Irena Cerar